

AVRUPA KOMİSYONU

Brüksel, 9.11.2010
COM(2010) 660

**KOMİSYON TARAFINDAN AVRUPA PARLAMENTOSU'NA VE
KONSEY'E SUNULAN BİLDİRİM**

Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2010-2011

{SEC(2010) 1326}
{SEC(2010) 1327}
{SEC(2010) 1328}
{SEC(2010) 1329}
{SEC(2010) 1330}
{SEC(2010) 1331}
{SEC(2010) 1332}
{SEC(2010) 1334}
{SEC(2010) 1335}

KOMİSYON TARAFINDAN AVRUPA PARLAMENTOSU'NA VE KONSEY'E SUNULAN BİLDİRİM

Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2010-2011

1. GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) genişleme süreci, Komisyon tarafından kabul edilen son İlerleme Raporu'ndan bu yana, Birliğin karşı karşıya olduğu diğer birçok zorluğa rağmen yeni bir ivme kazanmıştır. Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi, AB'nin Avrupa bütünleşmesi yolundaki ivmesini koruyarak genişleme gündemini sürdürebilmesini sağlamaktadır.

Hırvatistan ile müzakereler nihai aşamaya gelmiştir; bu durum, tüm genişleme ülkelerinin gerekli koşulları yerine getirmeleri halinde, Birliğe katılmalarının mümkün olabileceğini göstermektedir. Sırbistan üyelik başvurusunda bulunmuştur. Komisyon bugün itibarıyla, Karadağ ve Arnavutluk tarafından yapılan üyelik başvurularıyla ilgili görüşlerini bildirmektedir. İzlanda, katılım müzakerelerine Temmuz ayında başlamıştır. Türkiye ile müzakerelerde yeni fasıllar açılmıştır ve Türkiye, Anayasa'sını, kapsamlı bir değişiklik yaparak, Avrupa standartlarına yaklaştırmıştır. Batı Balkan ülkelerine yönelik vize serbestisinde ilerleme kaydedilmiştir. Slovenya ile Hırvatistan arasında uzun süredir devam eden karşılıklı anlaşmazlıklarla ilgili önemli ilerlemeler kaydedilmiş ve Sırbistan ile Kosova arasında diyalog kurulmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır¹. Halklar arasında, anlaşmazlık sonrası uzlaşma sağlanması yönünde ilerleme kaydedilmiş ve bu ülkeler bölgesel işbirliği konusunda daha fazla sorumluluk üstlenmeye başlamışlardır.

Bununla birlikte, hâlihazırda birçok zorluk bulunmaktadır. Bazı genişleme ülkelerinde reform sürecinde yavaşlama olmuştur. Bütün bu ülkeler, iyi yönetişime, hukukun üstünlüğü konusunda ilerlemeye, ekonomik reformların hızlandırılmasına ve müktesebatı iç hukuka aktarma ve uygulamaya yönelik kapasitelerinin artırılmasına odaklanmalıdır. Birçok ülkede ifade özgürlüğünün desteklenmesi sorunu bulunmaktadır. Bosna-Hersek'in yönetim sorunu ve eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti'nin isim sorunu da dahil olmak üzere, bazı karmaşık sorunlar halen çözülmeyi beklemektedir. Çözülemediği ikili sorunlar devam etmekte ve Kosova'nın statüsüne ilişkin anlaşmazlıklar bölgesel işbirliğini engellemektedir. Kıbrıs sorununda, kapsamlı bir çözüm için müzakerelerde ilerleme kaydedilmiş, ancak müzakereler henüz sonuçlanmamıştır.

AB'nin genişleme sürecine olan bağlılığı, üye devletlerin, genişleme konusunda Birlik ve Birliğe katılmak isteyen ülkelerin karşılıklı çıkarları bulunduğu dair inançlarından kaynaklanmaktadır. Genişlemeye ilişkin anlayışın ve desteğin güçlendirilmesi amacıyla, bu açık mesaj kamuoylarıyla paylaşılmalı ve açıkça anlatılmalıdır. AB'nin genişleme süreci, Avrupa'daki istikrara ve vatandaşların güvenlik ve refahına katkıda bulunmaktadır. Genişleme süreci, genişleme ülkelerindeki siyasi ve ekonomik reformlar bakımından benzersiz bir teşvik unsuru oluşturmaktadır. Sürecin erken aşamalarında, zorlu müzakere fasılları üzerine yoğunlaşılması AB'nin ve genişleme ülkelerinin karşılıklı yararına olacaktır. Bu süreç, genişleme ülkelerinin, AB Antlaşmaları kapsamında yer alan tüm alanlarda Avrupa standartlarına ulaşmalarını ve böylelikle AB'nin de kendi hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu hedefler arasında, ekonomik krizle başa çıkılması ve iyi yönetişim, 2020 Reform Gündemi Belgesi doğrultusunda büyüme ve iş yaratılmasının sağlanması, AB'nin daha güvenli bir yer haline getirilmesi ve dünya sahnesindeki ağırlığının artırılması bulunmaktadır. Komisyon'un 2011 Çalışma Programı, bu hedefleri dikkate alan bazı girişimleri içermektedir.

¹ BMGK'nin 1244/99 sayılı kararı uyarınca

Genişleme, tüm ülkeler bakımından inandırıcılığını korumalıdır. Koşulların yerine getirilmesi halinde, Birliğe katılmak isteyen ülkeler ve vatandaşları net bir katılım perspektifine ihtiyaç duymaktadırlar; süreç de onlara somut faydalar sunmalıdır. Üye devletler ve AB kamuoyu, yeni katılımların zorlu şartların yerine getirilmesi yoluyla gerçekleştiğinden emin olmalıdır. Genişlemenin başarısı, tüm paydaşların güçlü bir siyasi bağlılığını gerektirmektedir. Aralık 2006 tarihli AB Zirvesi'nde kabul edilen genişleme konusunda teyit edilen uzlaşma, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi bakımından bir çerçeve oluşturmaya devam etmektedir. Bu politika, AB'nin yeni üyelerle bütünleşme kapasitesiyle birlikte, taahhütlerin sağlanması, adil ve zorlu şartların yerine getirilmesi ve kamuoyuyla etkin bir iletişimin oluşturulması ilkelerine dayanmaktadır.

Genişleme süreci, ortak hedeflerin gerçekleştirilmesi için genişleme ülkelerinin AB ile birlikte çalışmalarını destekleyen ve üyelikle sonuçlanan mekanizmalar ve teşvikler sağlamaktadır. AB içindeki ekonomik yönetişimin güçlendirilmesiyle birlikte genişleme ülkeleriyle kurulan ekonomik diyalog da artacak ve bu da birlikte krizleri aşmamızı ve istihdam yaratmaya odaklanmamızı sağlayacaktır. AB'nin küresel rekabet edebilirliği, çok sayıda göreceli avantajlara sahip ülkelerle oluşturulan yakın bütünleşmeden kazanç sağlamaktadır. Bu, 2004-2007 yılları arasında AB üyesi devletlerin sayısını 15'ten 27'ye çıkaran beşinci genişlemenin kalıcı kazançlarından biri olmuştur. 2008'e kadar olan 10 yıllık dönemde, "eski" ve "yeni" üye devletler arasındaki ticaret hacmi üç katına çıkarak, 150 milyar avrodan 450 milyar avroya yükselmiştir. Genişleme süreci, kriz dönemlerinde ekonomik istikrarı sürdürmek için gerektiğinde uluslararası finansal kuruluşlarla birlikte müdahale etmek için AB'ye finansal araçlar sağlamıştır. AB'deki her üç özel sektör istihdamının ikisini sağlayan ve teknolojik yenilik (inovasyon) için temel itici gücü oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmeler, genişleyen bir iç piyasadan faydalanmakta ve katılım öncesi mali yardımlar için önemli bir odak teşkil etmektedirler.

Genişleme sürecindeki daha yakın bütünleşme, enerji, taşımacılık, çevrenin korunması ve iklim değişikliğine ilişkin çalışmalar da dahil olmak üzere, AB'nin ekonomik iyileşme ve sürdürülebilir büyüme bakımından kilit teşkil eden bazı alanlardaki hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktadır. Batı Balkan ülkeleri tamamıyla üye devletlerle çevrilmiştir. Türkiye, AB'ye karadan ve denizden komşudur. Trans-Avrupa taşımacılık koridorlarının inşası, enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi, iklim değişikliğinin hafifletilmesi ve iklim değişikliğine uyum ve sınırları aşan hava ve su kirliliğinin azaltılması genişleme ülkelerinin de tam desteğini gerektiren AB hedefleri arasındadır.

Genişleme ülkeleri de bu alanlardaki ilerlemelerden faydalanmaktadır. Katılım perspektifi, bu ülkeleri, AB ile paylaşılan hedeflere öncelik vermeye teşvik etmektedir. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) hibeleri ve IPA'nın verilmesini desteklediği, Avrupa Yatırım Bankası ve diğer uluslararası finansal kuruluşlardan gelen krediler, somut destek sağlamaktadır. Katılım müzakerelerine başlayan en yeni aday olan İzlanda, yenilenebilir çeşitli enerji türlerinde bir dünya lideridir ve AB'ye bu ve diğer gelişmiş alanlardaki teknolojik yenilik (inovasyon) çabaları bakımından önemli katkılar sağlayacaktır.

Stokholm Programı'nda da belirtildiği gibi, Avrupa'nın daha güvenli bir bölge haline getirilmesi AB'nin önemli gündem maddeleri arasında yer almaktadır. Genişleme ülkelerinin, AB müktesebatını üstlenmeleri ve AB müktesebatını tamamen uygulayabilme kapasitelerini göstermeleri gerekmektedir. Komisyon, bu nedenle, genişleme ülkelerinin, örgütlü suçların ve yolsuzluğun önlenmesi ve çözüm bulunması ve yasaların uygulanmasına ilişkin kapasitelerinin güçlendirilmesinin desteklenmesi yönündeki çabalarını ikiye katlamıştır. AB'deki hâkim ve savcılar ile kolluk kuvvetleri, sınır yönetimi ve göç alanındaki diğer uzmanlar, genişleme

ülkelerindeki muadilleriyle uzmanlıklarını paylaşma ve ilerlemeleri kontrol etme konusunda yardımcı olmaktadır. Bir aday ülkenin AB üyeliği yolunda katılım müzakerelerindeki ilerleme hızını belirleyen kriterlerin yerine getirilmesi, yargının bağımsız ve etkili bir şekilde yönetilmesinde tatmin edici bir izleme mekanizması gerektirmektedir.

Batı Balkan ülkelerine vize serbestisi tanınması konusunda elde edilen deneyim, AB üyeliği yolunda ilerleme kaydedilmesiyle de bağlantı kurularak sağlanacak belirli faydaların sıkı koşullara bağlanması suretiyle ne kadar başarılı olunacağını göstermektedir. Bu aynı zamanda, ilgili ülkelerin, kişilerin daha serbest dolaşmalarıyla ilgili sınırlama ve koşullara uyulması konusunda gösterdikleri sürekli çabanın önemini vurgulamaktadır.

Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle, AB küresel sahnede üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmek için gereken araçlara sahip olmuştur. Kosova meselesiyle ilgili olarak, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararının kabul edilmesinde AB'nin oynadığı rol, bu potansiyelin bir göstergesidir. Yeni oluşan güçlerin giderek artan bir role sahip olduğu bir dünyada, genişleme, AB'nin önemini artırmakta ve uluslararası arenada AB'yi daha etkili kılmaktadır. Beşinci genişleme, AB'nin doğu ve batı komşularıyla olan ilişkilerine yeni bir hız kazandırmış ve AB'yi Baltık Denizi ve Karadeniz bölgelerinde yeni inisiyatifler geliştirme yollarını araştırmaya yöneltmiştir. Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye'nin devam etmekte olan katılım süreci, AB'nin Akdeniz ve Karadeniz bölgeleriyle Tuna Havzası'na olan ilgisini ve buralardaki etkisini daha da artırmaktadır. Türkiye'nin kendi bölgesindeki rolünün katılım sürecinin tamamlayıcısı olarak ve AB ile koordinasyon halinde artması halinde, her iki tarafın da sadece Ortadoğu'da ve Güney Kafkaslar'da değil, tüm dünyadaki ağırlığı artabilecektir. Türkiye ve AB, birlikte hareket ederek, enerji güvenliğini artırabilecek, bölgesel anlaşmazlıkların çözümüne yönelebilecek ve etnik veya dini temelde meydana gelen bölünmeleri engelleyebileceklerdir. İzlanda ve AB, birlikte, kutup bölgesindeki enerji, çevre, deniz ve güvenlik meselelerinin çözümünde önemli bir rol üstlenebileceklerdir. Hiç şüphesiz, bu tür sinerjilerden tam potansiyel elde edilmesi ancak güvenilir bir genişleme stratejisine karşılıklı bağlılık sayesinde gerçekleşebilecektir.

AB'nin dünyadaki önemi, büyük ölçüde, düzenleyici model olmasının cazibesinden de kaynaklanmaktadır. İç pazarın canlılığı ve AB norm ve standartlarının dünyadaki ülkeler tarafından benimsenmesi, ticaret, yatırım ve büyümeyi artırıcı en önemli etkenlerdir. Tek pazar hakkında Komisyon'a sunulan iddialı ve geniş kapsamlı bir düzenleme, kalan engelleri ortadan kaldırmayı ve büyüme potansiyelini serbest bırakmayı hedeflemektedir. Genişleme sürecinde, bu kapsamda yer alan ülkelerin aşamalı olarak AB müktesebatını kabul etmesi, tek bir standartlar bütününe uygulandığı alanı genişletecektir. Bu da yeni yatırımları, teknolojik yeniliği (inovasyon) ve sosyal uyumu teşvik edecek ve AB'nin düzenleyici modelinin komşu ülkelerdeki ve daha geniş kapsamlı uluslararası sistemdeki cazibesini artıracaktır.

Genişleme süreci, AB ve Birliğe üye olmaya istekli ülkeler için önemli bir bahis konusudur. Aynı zamanda, bu genişleme gündeminin önemine ilişkin olarak toplumdaki algılamalar, çoğu zaman daha baskın gözükebilen günlük kaygılardan etkilenmektedir. Bu yıl yayımlanan raporlar paketi ve buna eşlik eden sonuçlar ve tavsiyeler, genişleme sürecinin, örgütlü suçların ve yolsuzluğun önlenmesi ve çözüme kavuşturulması veya büyüme ve istihdam yaratılması gibi, vatandaşlarımızın birçok sorununun çözümüne katkısı olduğunu göstermektedir. AB kurumlarının ve AB'ye üye devletlerin, genişleme sürecinin daha fazla anlaşılması ve desteklenmesi için birlikte çalışmaları ve bunun ortak hedeflerimize ulaşmamızda nasıl katkı sağlayacağını ortaya koymaları gerekmektedir. AB, genişlemesini başarıyla sürdürerek, karşılaştığı diğer pek çok zorlukla daha iyi mücadele edebilecektir.

.....

4. GENİŞLEME ÜLKELERİNDE KAYDEDİLEN GELİŞMELER VE GÜNDEM 2010-2011

.....

4.2. Türkiye ile katılım müzakerelerinde ilerleme sağlanması

Türkiye siyasi reform sürecine devam etmiştir. Türkiye, siyasi ve hukuk sistemine önemli reformlar getiren ve yargı ve temel haklar alanında birçok önceliği düzenleyen bir Anayasa değişikliği yapmıştır. Bu reformlarla; askeri mahkemelerin yetkisi sınırlandırılmış, Anayasa Mahkemesi yeniden yapılandırılmış, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun oluşumu yargının bütününe daha fazla temsil edecek biçimde genişletilmiş, kamu sektöründe sendikal hakların kapsamı genişletilmiş, kadın ve çocuk haklarının korunmasına yönelik özel tedbirlerin alınması için dayanak oluşturulmuş, kişisel verilerin korunması güvence altına alınmış, Ombudsmanlık Kurumu'nun kurulmasına hukuki zemin teşkil edecek olan ombudsmana başvurma hakkı getirilmiştir.

Anayasa değişikliği doğru yönde atılmış önemli bir adımdır. Bununla birlikte, anayasal reformlara yönelik desteğin güçlendirilmesi için, tüm siyasi partilerin ve sivil toplumun tam katılımıyla geniş kapsamlı istişarelere ihtiyaç bulunmaktadır. İlgili mevzuatın çıkarılmasıyla, bu reformların düzgün şekilde uygulamaya geçirilmesi sağlanmalıdır. Avrupa standartları ve AB'ye üyelik kriterleriyle uyumlu yeni bir sivil anayasa, Türkiye'de demokrasinin daha fazla güçlenmesine sağlam bir temel teşkil edecektir.

Temel özgürlükler konusunda, ifade ve basın özgürlüğü, gerek mevzuat, gerek uygulama bakımından güçlendirilmelidir. Dini özgürlüklerin uygulanması konusunda bazı eksiklikler devam etmektedir. Kadın hakları ve cinsiyet eşitliği ile tüm sendikal hakların sağlanması konularında da ilerleme kaydedilmesi gerekmektedir. Özellikle Kürt meselesinin çözümünü amaçlayan “demokratik açılım” sınırlı sonuçlar vermiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki güvenlik, PKK/Kongra-Gel terör örgütünün yeniden başlayan saldırıları nedeniyle kötüye gitmiştir. Yolsuzlukla mücadele konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir.

Oldukça yavaş gitse de, katılım müzakerelerinde ilerleme kaydedilmiştir. Müzakereler, Türkiye'nin, belirlenen koşulları yerine getirmek üzere çabalarını artırmasını gerektiren zorlu bir aşamaya gelmiştir. Türkiye, açılış kriterleri ve Müzakere Çerçeve Belgesi'nde belirlenen koşulların yerine getirilmesinde ilerleme kaydederek müzakerelerin hızını artırabilecektir. Önümüzdeki aylarda Türkiye, *rekabet politikası*, *kamu alımları* ve *sosyal politika ve istihdam* fasıllarına özel öncelik vermelidir.

Türkiye'nin komşu ülkelerle dış politikası daha aktif hale gelmiştir. Dış politikasının, Türkiye'nin katılım sürecinin tamamlayıcısı olarak ve AB ile koordinasyon halinde geliştirilmesi kaydıyla, bu durum AB için bir kazançtır. Türkiye, dış politikada AB ile Türkiye arasında daha yakın bir işbirliğinin sağlanması için bir takım önerilerde bulunmuştur. Türkiye ile geri kabul anlaşması müzakerelerinde kayda değer ilerleme sağlanmıştır.

Türkiye, Kıbrıs meselesinde kapsamlı bir çözüme varılması için Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumları liderleri arasında, BM'nin himayesinde yürütülen müzakerelere açıkça destek verdiğini ifade etmeye devam etmektedir. Bununla birlikte, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ikili ilişkileri normalleştirme yönünde hiçbir ilerleme kaydedilmemiştir. Türkiye, Ortaklık

Anlaşmasına Ek Protokol'ü tam olarak uygulamamış ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile doğrudan ulaşım hatlarındaki kısıtlamalar dahil, malların serbest dolaşımı üzerindeki tüm engelleri kaldırmamıştır. Türkiye'nin, ivedilikle, Ek Protokol'ün ayrımcılık yapmaksızın uygulanması yükümlülüğünü yerine getirmesi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ikili ilişkileri normalleştirilmesi gerekmektedir. AB, 21 Eylül 2005 tarihli Bildiri'de yer alan konularda kaydedilen gelişmeleri, Aralık 2006 ve Aralık 2009'da gerçekleştirilen Zirveler dahil, Zirve sonuçları gereğince izlemeye ve gözden geçirmeye devam edecektir. Komisyon, ilerleme olmaması halinde, AB'nin 2006 yılında aldığı ve müzakerelerdeki genel ilerleme bakımından sürekli etkisi olacak tedbirlerin sürdürülmesini tavsiye etmektedir.

Türkiye, komşu ülkelerle olan sınır anlaşmazlıkları dahil, çözülememiş ikili sorunların çözümüne yönelik çabalarını artırmalıdır. Yunanistan ile ilişkilerini iyileştirmek için yeni bir itici güç bulunmaktadır. Yunanistan, Yunan adaları üzerinden yapılan uçuşlar dahil, Türkiye'nin sürekli olarak Yunanistan'ın hava sahasını ihlal ettiğine dair pek çok resmi şikâyette bulunmuştur. Yunanistan, ayrıca karasularında ihlaller gerçekleştirildiği yönünde şikâyetlerde bulunmuştur. 2009 yılında imzalanan Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi hakkındaki protokoller onaylanmamıştır.

.....

5. SONUÇLAR VE TAVSİYELER

.....

14. Türkiye, özellikle Anayasa değişiklikleriyle birlikte siyasi reform sürecini sürdürmüştür. Temel haklar, “demokratik açılım” ve tüm paydaşların reform sürecine katılım sağlaması konularında daha fazla ilerleme kaydedilmelidir. Özellikle, ifade özgürlüğünün güvence altına alınması gerekmektedir. Oldukça yavaş gitse de, katılım müzakerelerinde ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, açılış kriterleri ve Müzakere Çerçeve Belgesi'nde koşulların yerine getirilmesinde ilerleme sağlayarak müzakerelerin hızını artıracaktır. Türkiye'nin, ivedilikle, Ek Protokol'ün tam olarak ayrımcılık yapmaksızın uygulanması yükümlülüğünü yerine getirmesi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ikili ilişkileri normalleştirilmesi gerekmektedir. AB, 21 Eylül 2005 tarihli Bildiri'de yer alan konularda kaydedilen gelişmeleri, Aralık 2006 ve Aralık 2009'da gerçekleştirilen Zirveler dahil, Zirve sonuçları gereğince izlemeye ve gözden geçirmeye devam edecektir. Komisyon, ilerleme olmaması halinde, AB'nin 2006 yılında aldığı ve müzakerelerdeki genel ilerleme bakımından sürekli etkisi olacak tedbirlerin sürdürülmesini tavsiye etmektedir.

.....

EK 2

Hırvatistan, eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti, Bosna-Hersek, Sırbistan, Kosova, Türkiye ve İzlanda'ya ilişkin Sonuçlar

Türkiye

Türkiye, **siyasi kriterleri** yeterli derecede karşılamaya devam etmektedir. Son dönemdeki Anayasa reformları, yargı ve temel haklar gibi birçok alanda ilerleme kaydedilmesi için gerekli koşulları sağlamıştır. Bu reformların, Avrupa standartlarına uygun biçimde uygulanması gerekmektedir. Özellikle Kürt meselesini çözüme kavuşturmayı amaçlayan demokratik açılım, beklentileri henüz karşılamamıştır.

12 Eylül referandumunda kabul edilen Anayasa değişikliği doğru yönde atılmış bir adımdır. Paket, yargı, temel haklar ve kamu yönetimi alanlarında, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan bir dizi önceliği karşılamaktadır. Ancak, Anayasa reform taslağının hazırlanması ve kabul edilmesinde siyasi partiler ve sivil toplumla geniş istişarelerde bulunulmamıştır. Anayasa değişikliklerinin, Avrupa standartlarına uygun olarak ve şeffaf ve katılımcı biçimde uygulanması kilit unsur teşkil etmektedir. Temel haklar bakımından hâlâ kayda değer çaba gösterilmesi gerekmektedir. Gazetecilere karşı açılan çok sayıdaki dava ve medya üzerindeki yersiz baskı basın özgürlüğünü uygulamada zayıflatmaktadır. Özellikle Kürt meselesine çözüm bulmak amacıyla Hükümet tarafından Ağustos 2009'da ilan edilen demokratik açılım kısmen uygulanmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) kapatılmasına ilişkin kararı ve PKK'nın terör saldırılarındaki artış da söz konusu politikayı zayıflatmıştır.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü konusunda, suç örgütü olduğu iddia edilen Ergenekon'a karşı soruşturmalar devam etmektedir. Bu soruşturma ve birçok başka darbe planının araştırılması, demokratik kurumların düzgün işleyişine ve hukukun üstünlüğüne duyulan güvenin güçlendirilmesi bakımından Türkiye için bir fırsat olmayı sürdürmektedir. Ancak, tüm şüpheliler için yargı güvenceleri konusunda endişeler mevcuttur. Türkiye'nin hâlâ siyasi partilerin kapatılması konusundaki usul ve gerekçelere ilişkin mevzuatını Avrupa standartlarına uygun hale getirmesi gerekmektedir.

Kamu yönetimi reformu konusunda, anayasa değişikliğinin kabul edilmesiyle, özellikle Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulması, kişisel verilerin korunması ve bilgiye erişim bakımından bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle kamu hizmetlerinin reformu konusunda daha fazla çaba sarfedilmesi gerekmektedir.

Güvenlik güçlerinin sivil denetimi konusunda ilerleme sağlanmıştır. Anayasa değişiklik paketi, askeri mahkemelerin yetkisini sınırlandırmış ve Yüksek Askeri Şurâ'nın kararlarına karşı temyiz yolu açmıştır. Ancak, Silahlı Kuvvetlerin kıdemli mensupları, özellikle yargı ile ilgili konularda, sorumluluk alanlarının dışında açıklamalarda bulunmayı sürdürmüşlerdir. Savunma bütçesinin TBMM tarafından denetimi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.

Yargı alanında, Yargı Reform Stratejisi'nin uygulanması bakımından ilerleme kaydedilmiştir. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun (HSYK) oluşumu konusundaki Anayasa

değişikliklerinin kabulü olumlu bir adımdır. Bununla birlikte, Adalet Bakanı hâlâ HSYK'ya başkanlık etmekte ve soruşturmalar konusunda son sözü söylemektedir. Uygulama mevzuatının hazırlanmasında ve kabul edilmesinde, tüm paydaşlarla etkin bir diyalogun tesis edilmesi gerekmektedir. Bu, söz konusu reformların Avrupa standartlarına uygun, şeffaf ve kapsayıcı şekilde uygulanmasına katkıda bulunacaktır.

Kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele stratejisi ve eylem planının geliştirilmesi bakımından ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, yolsuzluk, hâlâ birçok alanda yaygındır. Türkiye'nin soruşturma, iddianame ve mahkûmiyet kararlarına ilişkin bir izleme mekanizması geliştirmesi gerekmektedir.

İnsan hakları ve azınlıkların korunması konusunda, özellikle toplantı düzenleme özgürlüğü ve kadın hakları, çocuk hakları ve kültürel haklar bakımından bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, özellikle ifade özgürlüğü ve din özgürlüğü konusunda kayda değer çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Uluslararası insan hakları hukukuna riayet konusunda, insan hakları kurumlarının, BM ilkeleri ile tamamen uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

İşkence ve kötü muamelenin önlenmesine yönelik olumlu eğilim devam etmiştir. İnsan hakları ihlallerine dair kamuoyu tarafından bilinen bazı davalar mahkûmiyetle sonuçlanmıştır. Bununla birlikte, kolluk kuvvetleri yetkililerince orantısız güç kullanımı devam etmiştir ve bu durum endişe yaratmaktadır.

Cezaevi reform programı uygulaması devam etmektedir. Bununla birlikte, duruşma öncesi tutuklu olanların yüksek oranda olması en önemli sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Cezaevlerindeki sağlık hizmetleri geliştirilmelidir.

Türk hukuku, *ifade özgürlüğünü* AİHS'ye AİHM içtihadına uygun şekilde yeterli ölçüde güvence altına almamaktadır. Gazetecilere karşı açılan dava sayısının fazlalığı endişe konusudur. Medya üzerindeki aşırı siyasi baskılar ve yasal belirsizlikler uygulamada basın özgürlüğünü etkilemektedir. İnternet sitelerinin sık sık yasaklanması endişe yaratmaktadır.

Toplantı düzenleme özgürlüğü konusunda, bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Nevruz kutlamaları (Kürtlerin Yeni Yılı) veya 1 Mayıs gibi geçmiş yıllarda karışıklıklara sebep olan gösteriler, bu yıl barış içinde ve yetkililerle koordinasyon halinde gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, Kürt meselesiyle bağlantılı olarak ülkenin güneydoğusunda yapılan bazı gösteriler güvelik güçlerinin aşırı güç kullanımıyla gölgelenmiştir.

Örgütlenme özgürlüğü konusunda yasal çerçeve büyük ölçüde AB standartlarıyla uyumludur. Bununla birlikte, yetkililer gereğinden fazla denetim yapmakta ve LGBTT derneklerine karşı kapatma davaları açmayı sürdürmektedirler.

Din özgürlüğü konusunda, ibadet özgürlüğüne genel olarak saygı gösterilmektedir. Vakıflar Kanunu'nun uygulanması bazı gecikme ve usule ilişkin sorunlarına rağmen sürmektedir. Aleviler ve gayrimüslimlerle diyalog devam etmekle birlikte, henüz sonuca ulaşmamıştır. Azınlık dinlerine mensup olanlar, aşırı eğilimli kişilerin tehdidine maruz kalmaya devam etmektedir. Din adamlarının eğitimi de dahil olmak üzere, tüm gayrimüslim cemaatlerin ve Alevilerin, aşırı bir kısıtlama olmaksızın faaliyet göstermelerine imkan tanıyacak şekilde AİHS ile uyumlu bir yasal çerçevenin oluşturulması gerekmektedir.

Kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğini güvence altına alan hukuki çerçeve büyük ölçüde yürürlüktedir. Bu çerçeve, kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık tedbirlerinin de yer aldığı Anayasa değişikliğinin kabul edilmesiyle güçlendirilmiştir. Bununla birlikte, bu hukuki çerçevenin, özellikle, siyasi, sosyal ve ekonomik alanda gerçekliğe dönüştürülmesi için ilave çabaların sürdürülmesi gerekmektedir. Kadın haklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin uygulanması Türkiye için önemli zorluk olmaya devam etmektedir. Töre cinayetleri, erken ve zorla yaptırılan evlilikler ve aile içi şiddet hâlâ ciddi sorun teşkil etmektedir. Mevzuatın, ülke genelinde tutarlı biçimde uygulanması gerekmektedir. Kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında daha fazla eğitim verilmesi ve farkındalık yaratılması yönünde çaba gösterilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Çocuk hakları konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, çocuk adalet sistemine ilişkin hukuki çerçevesini uluslararası standartlarla uyumlu hale getirmiştir. İlköğretimde cinsiyet eşitsizliği azalmakla birlikte, ülkenin bazı yerlerinde hâlâ devam etmektedir. Çocukların okulu bırakması endişe yaratmaya devam etmektedir. Eğitim, çocuk işçiliği, sağlık, idari kapasite ve koordinasyon da dahil olmak üzere tüm alanlarda daha fazla çaba gösterilmesi ve ülke genelinde etkili bir çocuk adalet sistemi oluşturulması gerekmektedir.

Anayasa değişiklikleri, Türkiye'deki *sendikal hakları*, özellikle kamu hizmetine yönelik olmak üzere genişletmektedir. Bununla birlikte, mevcut hukuki çerçevede AB standartları ve ILO Sözleşmeleriyle uyumlu olmayan kısıtlayıcı hükümler bulunmaktadır. Sosyal ortaklar ve Hükümet arasındaki uzlaşma eksikliği yeni mevzuatın kabul edilmesinde engel teşkil etmektedir.

Türkiye'nin *azınlıklara saygı ve azınlıkların korunması ve kültürel haklar* konusundaki yaklaşımı sınırlı kalmaktadır. Avrupa standartlarıyla uyumlu şekilde, dil, kültür ve temel haklara tam olarak saygı gösterilmesi ve bu hakların korunması henüz tam anlamıyla sağlanmamıştır. Türkiye, azınlıklara karşı hoşgörünün artırılması ve azınlıkların topluma dahil edilmesinin teşvik edilmesi için daha fazla çaba göstermelidir.

Kültürel hakların güçlendirilmesi konusunda, özellikle Türkçe dışındaki dillerde yayın yapma politikası bakımından bazı olumlu adımlar atılmıştır. Ancak, özellikle siyasi hayatta, eğitimde ve kamu hizmetlerinden faydalanırken, Türkçe dışındaki dillerin kullanılmasında kısıtlamalar devam etmektedir.

Romanlara ilişkin konular daha açık tartışılır hale gelmiştir ve Romanların birtakım endişelerine yönelik somut tedbirlerin ele alınmasına devam edilmektedir. Ancak, Romanlara ilişkin sosyal içerme konusunda ilerleme kaydedilmesi için kapsamlı bir politikanın bulunmaması nedeniyle, Romanlar, hâlâ eğitim, barınma, sağlık ve kamu hizmetlerine erişimde sık sık ayrımcı muameleyle karşılaşmaktadırlar.

Doğu ve Güneydoğu Bölgesi konusunda, Hükümetin demokratik açılımı az sayıda tedbirin uygulamaya konması nedeniyle, beklentilerin gerisinde kalmıştır. Kürt meselesinin çözümüne yönelik çabaların geniş kapsamlı bir istişare yoluyla sürdürülmesi önemlidir. Terörle mücadele mevzuatının, temel hakların kullanılmasıyla ilgili aşırı kısıtlamalardan kaçınmak amacıyla değiştirilmesi gerekmektedir. Çok sayıda kara mayını bulunması endişe kaynağı olmayı sürdürmektedir. Köy koruculuğu sisteminin aşamalı olarak kaldırılması gerekmektedir.

Haziran ayından bu yana, PKK'nın birçok can kaybına yol açan terör saldırıları artış göstermiştir. PKK; AB'nin terör örgütleri listesinde yer almıştır. Türkiye ile AB terörle mücadele alanında diyalogunu geliştirmiştir.

Yerlerinden olmuş kişilerin zararlarının tazmin edilmesi sürdürülmüştür. Ancak, uygulama etkili değildir. Hükümet, yerlerinden olmuş kişilerin durumuna çözüm bulmak için genel bir ulusal

strateji geliştirmemiştir; Hükümetin yerlerinden olmuş kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdiği çabaları arttırması gerekmektedir. Mülteci ve sığınmacılara yönelik hukuki çerçevenin ve başvuru usullerine ilişkin genelgelerin uygulanmasının güçlendirilmesi gerekmektedir. Geri gönderme merkezlerindeki genel koşulların daha da geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Bölgesel konular ve uluslararası yükümlölükler konusunda, Türkiye, Kıbrıs meselesinin kapsamlı bir özöme kavuşturulması amacıyla, BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çerçevesinde iki toplum lideri arasındaki müzakerelere yönelik açık desteğini beyan etmeyi sürdürmüştür. Ancak, Konsey ve Komisyon'un müteaddit çağrılarına rağmen, Türkiye hâlâ Avrupa Topluluğu ve üye devletlerin 21 Eylül 2005 tarihli bildirisini ve Avrupa Birliği Zirvesi'nin Aralık 2006 ve Aralık 2009 tarihli kararları dahil Zirve kararlarında belirtilen yükümlölüklerini yerine getirmemiştir. Türkiye, Ortaklık Anlaşması'na Ek Protokolü tam olarak ve ayırım yapmaksızın uygulama yükümlölüğünü yerine getirmemekte olup, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile doğrudan ulaşım hatlarındaki kısıtlamalar dahil, malların serbest dolaşımı üzerindeki tüm engelleri kaldırmamıştır. GKRY ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.

Yunanistan ile ilişkiler konusunda, ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik yeni bir motivasyon söz konusudur. Bu durum, ticaret, eğitim, ulaştırma, enerji, kültür ve çevre alanlarında bazı olumlu adımların atılmasıyla sonuçlanmıştır. Sınır uyuşmazlıkları konusunda istikşafi görüşmeler yoğunlaşmıştır. Yunan adaları üzerindeki uçuşlar dahil, Türkiye'nin devam eden hava sahası ihlalleri konusunda Yunanistan tarafından önemli sayıda resmi Őikayette bulunulmuştur. Yunanistan, ayrıca karasularının ihlal edildiğine dair Şikâyetlerde bulunulmuştur.

AB ve Türkiye, *Batı Balkanlara* ilişkin olarak ortak ilgi alanına giren konularda diyalogda bulunmuşlardır. Türkiye, bölgede, Sırbistan ve Bosna-Hersek ile üçlü görüşmeler dahil, bir dizi girişimde bulunulmuştur. Bulgaristan ile ilişkiler olumlu bir Şekilde devam etmektedir.

Türk **ekonomisi**, küresel mali krizden olumsuz etkilenmiştir, ancak 2009'un ikinci çeyreğinden itibaren yüksek hızla büyümeye başlayarak, kayıplarını hızlı biçimde telafi etmiştir. Kamu bütçesi ve Merkez Bankası, özellikle mali ve parasal disiplinin gevşetilmesi yoluyla, toplam talebe başarılı biçimde ve önemli miktarda destek olmuştur. Yüksek büyüme oranına, hızlı biçimde genişleyen ticaret açıkları ve cari açıklar, azalan işsizlik – her ne kadar hala kriz öncesi düzeyden daha yüksek olsa da – ve artan enflasyonist baskılar eşlik etmektedir. Kriz ile ilgili müdahale politikalarından çıkma stratejisi güçlü, sürdürülebilir ve dengeli büyümeyi yakalamaya yoğunlaşmaktadır. Yıllar içinde mali performansı önemli ölçüde geliştirme potansiyeli olan bir mali kural tasarımı tamamlanmıştır. Ancak, TBMM tarafından kabul edilmesi gecikmiştir. Yapısal reformlarla ilgili ilerleme yavaşlamıştır; ancak daha düşük reel faiz oranları ve daha güçlü temel ekonomik göstergeler, yapısal reformların hızlanması için imkan sağlayacaktır.

Ekonomik kriterlere ilişkin olarak, Türkiye'de, işleyen bir piyasa ekonomisi bulunmaktadır. Türkiye, yapısal reformlara ilişkin kapsamlı programını uygulaması kaydıyla, orta vadede Birlik içinde rekabetçi baskılar ve piyasa güçleriyle baş edebilecektir.

Kriz sonrasında, ekonomik politikanın temel unsurları üzerindeki uzlaşma korunmaktadır. Krize karşı alınan tedbirler Türkiye'nin mali açık ve borç stokunu arttırmış olsa da, ekonomik krizin etkisini azaltmıştır. Bu tedbirler, aşamalı olarak kaldırılmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda kamu maliyesinde sağlanan iyileşmenin ve genel olarak orta vadeli mali sürdürülebilirliğin

yaratacağı faydaların azami düzeyde olabilmesi ve güçlü, sürdürülebilir ve dengeli büyümenin tesisi için ekonomiyi canlandırıcı tedbirlerin zamanında, hedef yönelik ve doğru çıplar çerçevesinde sona erdirilmesi hususu önemini korumaya devam etmektedir. Özelleştirme konusunda, küresel ekonomik ortam nedeniyle yavaşlama olmasına rağmen ilerleme kaydedilmiştir. Mali sektör, daha önce yapılan reformlar sayesinde kayda değer bir direnç göstermiştir. Yatırımlar güçlü biçimde düzelmiştir; ülkenin beşeri ve fiziki sermayesinin geliştirilmesi konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye ticaretini yeni piyasalara yönelerek çeşitlendirebilme imkânı bulmuş ve bu suretle krizin etkilerini kısmen hafifletmiştir. AB ile ticari ve ekonomik bütünleşme yüksek seviyelerde seyretmeye devam etmiştir.

Bununla birlikte, dış finansman kaynaklarına erişimde sorun yaşanmamasına rağmen, cari işlemler açığı ve buna ilişkin finansman ihtiyacı iç talepteki artışa bağlı olarak önemli ölçüde artmıştır. Özellikle enerji fiyatlarındaki artış ve canlanan ekonomik aktiviteden kaynaklanan baskılardan dolayı, enflasyonist baskılar büyük oranda artmıştır. Mali şeffaflık, enflasyon hedeflemesinin güçlendirilmesi ve mali istikrarın muhafaza edilmesi konularında daha fazla ilerleme kaydedilmesi, ani yükseliş ve düşüş senaryolarına ilişkin risklerin asgariye indirilmesi bakımından kilit konular olmaya devam etmektedir. İşsizlik oranı kriz öncesi döneme göre yüksek seviyelerde kalmıştır ve demografik etkenler sebebiyle işsizlik oranının gelecekte de yüksek olması beklenmektedir. Yeni istihdam yaratılmasındaki düşük kapasite, işgücü talebi ve arzı arasındaki uyumsuzluk ve aşırı işgücü piyasası düzenlemeleri ile açıkça ilişkilidir. Pazardan çıkış işlemleri önünde engeller bulunmaktadır ve iflas işlemleri oldukça zahmetlidir. Kriz, KOBİ'lerin finans kaynaklarına erişimini daha da zorlaştırmıştır. Yargı ortamı, özellikle yargılama usulleri, uygulamada sorunlara neden olmaya ve iş ortamının iyileştirilmesine engel oluşturmaya devam etmektedir. Mevcut mal piyasaları düzenlemesi ve devlet desteklerinin tahsis edilmesinde şeffaflığın olmaması iş ortamının iyileştirilmesine imkan sağlamamaktadır. Kayıt dışı ekonomi önemli bir sorun olarak kalmıştır.

Türkiye, **üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneğini** geliştirmeye devam etmiştir. Bazen düzensiz de olsa, birçok alanda ilerleme kaydedilmiştir. Malların serbest dolaşımı, fikri mülkiyet hakları, anti-tröst politikası, enerji, işletme ve sanayi politikası, tüketicinin korunması, istatistik, trans-Avrupa ağları, bilim ve araştırma gibi birçok alanda uyum ileri seviyededir. Çevre, şirketler hukuku, kamu alımları, iş kurma hakkı ve hizmet sunma serbestisi konularında uyum çabalarına devam edilmesi gerekmektedir. Gümrük birliği konusunda uyum tamamlanmalıdır. Türkiye'nin, uygunluk değerlendirmesi kontrolleri, ithalat ve ihracat lisansı uygulamaları, fikri mülkiyet haklarının etkili biçimde uygulanması, yeni ilaçların tesciline ilişkin koşullar ve ayrımcı vergilendirme gibi uzun zamandır devam eden ticarete ilişkin sorunlar hâlâ çözülememiştir. Türkiye'nin gümrük birliğini tam olarak uygulaması ve serbest dolaşımda olan AB ürünlerine ilişkin çok sayıdaki engeli kaldırması gerekmektedir. Birçok konuda Türkiye'nin, AB müktesebatının uygulanması bakımından idari kapasitesini geliştirmesi gerekmektedir.

Malların serbest dolaşımı alanında mevzuat uyumu oldukça ileri seviyededir, ancak bu alanda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Ticarete teknik engeller hâlâ malların serbest dolaşımını kısıtlamaktadır ve yeni engeller getirilmiştir. Uyumun erken bir aşamada olduğu *işçilerin serbest dolaşımı* alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. *İş kurma hakkı ve hizmet sunma serbestisi* alanında uyum erken aşamadır. Mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması konusunda çok sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. İş kurma ve hizmetler alanında ilerleme kaydedilmemiştir. *Sermayenin serbest dolaşımı* alanında, özellikle kara paranın aklanması ile

mücadele konusunda AB müktesebatına uyum sağlanması bakımından ilerleme kaydedilmiştir. Terörizmin finansmanı ile mücadeleye yönelik yasal çerçeve hâlâ tamamlanmamıştır. Türkiye sermaye hareketleri, ödemeler veya ödemeler sistemi konularında ilerleme kaydetmemiştir.

Kamu alımları alanında, özellikle kurumsal yapı ve idari kapasite başta olmak üzere, bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Uyum stratejisinin kabul edilmesi gerekmektedir ve Türkiye başta su, enerji, ulaştırma ve posta sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşların alımları, imtiyazlar ve kamu-özel sektör işbirliği olmak üzere mevzuatını AB müktesebatıyla daha fazla uyumlu hale getirmelidir. *Şirketler hukuku* alanında çok sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Yeni Ticaret Kanunu henüz kabul edilmemiştir. İdari kapasitesinin daha fazla güçlendirilmesi gerekmektedir ve denetlemeye ilişkin yasal ve kurumsal çerçeve henüz bulunmamaktadır. *Fikri mülkiyet hukuku* alanındaki AB müktesebatına uyum göreceli olarak yüksektir. Türkiye'nin Komisyon ile birlikte Fikri Mülkiyet Hakları Diyaloğu oluşturma kararı, bu fasıldaki katılım müzakereleri bakımından kilit unsur teşkil etmektedir. Ancak, caydırıcı cezai yaptırımları içerecek şekilde gerekli fikri mülkiyet hakları mevzuatı hâlâ kabul edilmemiştir. Fikri mülkiyet hakları alanında koordinasyonun ve işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Rekabet politikası alanında, antitröst konusunda uyum yüksek seviyededir. Türkiye rekabet kurallarını etkili bir şekilde uygulamaktadır. Bir izleme izleme otoritesi oluşturan Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun'un kabul edilmesi önemli bir adımdır. Bu izleme mekanizmasının en kısa sürede faaliyete geçirilmesi gerekmektedir.

Mali hizmetler alanında, denetleyici kurumlar daha fazla ihtiyati tedbir aldığından bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye'nin AB müktesebatına genel uyumu kısmi düzeyde kalmaya devam etmektedir. *Bilgi toplumu ve medya* alanında, elektronik haberleşme ve bilgi teknolojileri konusunda, düzenleyici kurum olan Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından yönetmeliklerin uygulanması bakımından kayda değer çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Görsel-işitsel politika konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bununla birlikte, Pazar gelişiminde, bazı engeller devam etmektedir. Elektronik haberleşme, bilgi toplumu hizmetleri ve görsel-işitsel politika konularında daha fazla ilerleme gerekmektedir.

Tarım ve kırsal kalkınma alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Tarımsal destek politikaları, az düzeyde Ortak Tarım Politikası'na (OTP) geçiş eğilimi göstermiştir. Entegre idare ve kontrol sisteminin geliştirilmesi yönünde ilk adımlar atılmıştır. Ancak Türkiye, sığır türü ürünlerinin ticareti önündeki teknik engelleri tam olarak kaldırmamıştır. Ayrıca, Katılım Öncesi Mali Araç-Kırsal Kalkınma Bileşeni yapılarının akreditasyonu konusunda takvimdeki gecikmeler önemli eksiklikler olarak göze çarpmaktadır. Tarım istatistikleri, çiftlik muhasebe veri ağı, kalite politikası ve organik tarım konularında daha fazla ilerleme kaydedilmesi gerekmektedir. *Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası* alanında özellikle kilit çerçeve mevzuatın kabul edilmesiyle ilerleme kaydedilmiştir. Yeni uyum stratejisi, ilgili AB müktesebatının iç hukuka aktarılması ve uygulanmasını kolaylaştıracaktır. *Balıkçılık* alanında, kaynak ve filo yönetimi, denetim ve kontrol ile uluslararası anlaşmaların uygulanması konularında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Mevzuat uyumu, idari yapılar ve piyasa politikası, yapısal eylemler ve devlet destekleri konularında daha fazla ilerleme gerekmektedir.

Taşımacılık alanında uyum konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Havacılık, denizcilik ve karayolları sektörlerinde mevzuat uyumu ileri bir düzeye ulaşmıştır. Demir yolları piyasasının açılması ve emniyeti konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Türkiye ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi hava trafik kontrol merkezleri arasındaki iletişim eksikliği hava emniyeti bakımından ciddi tehlike oluşturmaya devam etmektedir. Denizcilik sektöründe, uluslararası sözleşmelere

taraf olma konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. İdari kapasite ve uygulama kapasitesi sınırlı kalmıştır.

Enerji alanında, elektrik, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğinin yanı sıra, arz güvenliği konularında uyum bakımından iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Doğal gaz, nükleer enerji, nükleer güvenlik, radyasyondan korunma ve devlet desteği konularında daha fazla çaba gerekmektedir.

Vergilendirme alanında, başta tütün üzerindeki ayrımcı vergilendirmenin kaldırılmasına yönelik gelişmeler olmak üzere, mevzuat uyumuna yönelik bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, alkollü içecekler üzerindeki özel tüketim vergisindeki artışlar, katılım müzakerelerinde daha fazla ilerleme sağlanması bakımından kilit unsur olan Komisyon tarafından kabul edilen eylem planına aykırılık teşkil etmektedir. Vergi idaresinin güçlendirilmesi, kayıt dışı ekonomi ile mücadele ve gönüllü uyumun artırılması çabaları sürdürülmüştür. Doğrudan ve dolaylı vergilendirme konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.

Ekonomik ve parasal politika alanında, hazırlıklar olumlu yönde ilerlemektedir. Daha fazla uyum için çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bu, özellikle Merkez Bankası'nın tam bağımsızlığı ve kamu sektörünün finansal kuruluşlara imtiyazlı erişiminin yasaklanması konularını kapsamaktadır.

Genel uyumun ileri seviyede olduğu *istatistik* alanında, iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. TÜİK istatistik sisteminin koordinasyonunu daha da iyileştirilmiştir. İş kayıtları ve sektör istatistikleri konusunda iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Ulusal hesaplar ve tarım istatistikleri konularında daha fazla uyum sağlanması gerekmektedir.

Sosyal politika ve istihdam alanında, AB müktesebatına uyum konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Anayasa değişiklik paketi, kamu sektöründeki sosyal diyalog bakımından önemli gelişmeleri beraberinde getirmekte ve kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler için pozitif ayrımcılığın yolunu açmaktadır. Ancak, genel uyum sınırlıdır ve idari kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Sendikal hakların AB standartları ve ILO sözleşmeleri ile uyumlu biçimde tam olarak sağlanmasını amaçlayan bir reform çalışması hâlâ beklenmektedir. Kayıt dışı istihdam, düşük kadın istihdam oranları ve iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının uygulanması konusunda endişeler bulunmaktadır. Yoksulluk ile mücadele için genel bir politika çerçevesi de bulunmamaktadır.

İşletme ve sanayi politikası alanında uyum yeterli seviyededir ve daha fazla ilerleme kaydedilmiştir. Bu ilerleme, Sanayi Stratejisi ve Eylem Planı'nın nihai hale getirilmesi, işletme ve sanayi politika araçlarına erişimin yaygınlaştırılması ve sektörel strateji ve yol haritalarının kabul edilmesi konularında sağlanmıştır. İş ortamı ve devam edilen izleme ve değerlendirme çalışmaları bakımından sınırlı gelişmeler kaydedilmiştir.

Trans-Avrupa ağları alanında ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, özellikle, gelecekte uygulanacak Trans-Avrupa Taşımacılık Ağı kapsamındaki müzakerelerde ileri bir aşamaya ulaşmıştır. Enerji ağları alanında da bazı ilerlemeler kaydedilmiştir.

Bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu alanında düzensiz de olsa ilerleme kaydedilmiştir. Özellikle, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı'nın (IPA) III. ve IV. Bileşenlerinin uygulanmasına yönelik hukuki ve kurumsal çerçeve tamamlanmıştır. Yerel ve bölgesel paydaşların proje havuzunun hazırlanma sürecine katkıları artırılmıştır. Ulusal

düzyeyde ise, Türkiye'yi yapısal fonların daha etkin kullanımına hazırlamak amacıyla, katılım öncesi fonlarının uygulanmasında yer alan kurumların idari kapasitelerinin artırılması gerekmektedir.

Yargı alanında, genel olarak ilerleme kaydedilmiştir. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun oluşumuna ilişkin Anayasa değişikliğinin kabul edilmesi olumlu bir adımdır. Bu durum, askeri mahkemelerin yetkilerinin sınırlandırılması için de geçerlidir. Anayasa değişikliklerinin uygulanması için gerekli mevzuatın hazırlanmasında ve kabul edilmesinde, sivil toplumla ve tüm paydaşlarla etkili bir diyalogun oluşturulması gerekmektedir. Bu reformların Avrupa standartlarıyla uyumlu bir şekilde uygulanması kilit öneme sahiptir. *Yolsuzlukla mücadele* alanında, kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele stratejisi ve eylem planının geliştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Bunların uygulamalarını denetlemek ve izlemek için bir birimin geliştirilmesine yönelik çalışmalar da devam etmiştir. Ancak, etkili bir uygulama gerekmektedir ve Türkiye'nin soruşturmalar, iddianameler ve mahkûmiyet kararlarına ilişkin bir izleme mekanizması oluşturması gerekmektedir.

Adalet, özgürlük ve güvenlik alanında düzensiz de olsa ilerleme kaydedilmiştir. AB-Türkiye geri kabul anlaşması müzakerelerinin sonuçlandırılmasına yönelik önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Göç ve iltica konusunda açık kurumsal düzenlemelere ve yeterli kaynaklara ihtiyaç vardır. Uyuşturucu ve gümrük işbirliği konularında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Dış sınırlar ile Schengen, örgütlü suçlar ve terörizm konularında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Vize politikası konusunda çok az ilerleme kaydedilmiştir. Cezai ve hukuki konularda adli işbirliğine dair ilerleme kaydedilmemiştir. Genel olarak, taslak mevzuatın ivedilikle kabul edilmesi ve imzalanan uluslararası anlaşmaların onaylanması kilit öneme sahiptir.

Türkiye'nin *bilim ve araştırma* alanındaki hazırlıkları iyi durumdadır ve Avrupa Araştırma Alanı'na gelecekteki entegrasyonuna yönelik olarak iyi düzeyde ilerleme sağlamıştır. Genel olarak, Türkiye'nin Çerçeve Programlara katılımı ve başarı oranı yükselmiştir. Araştırma ve teknolojik gelişme alanındaki 7. Çerçeve Programı süresince bu oranları muhafaza etmek için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Eğitim ve kültür alanında, özellikle eğitim konusunda olmak üzere bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Okul kayıt oranı, cinsiyetle ilgili küçük çaptaki gelişmelerle birlikte, toplamda artmaya devam etmiş ve Türkiye ortak AB kriterleri bakımından performansını artırmayı sürdürmüştür. Kültür alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiş, ancak mevzuat uyumu konusunda ilerleme sağlanmamıştır.

Çevre alanında, daha fazla uyum yönünde ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, yatay mevzuat, hava ve su kalitesi, endüstriyel kirlilik, kimyasallar ve idari kapasite konularında sınırlı ilerleme kaydetmesine karşılık, atık yönetimi konusunda iyi düzeyde ilerleme sağlamıştır. Ancak, Türkiye, iklim değişikliği konusunda çok sınırlı ilerleme kaydetmiş ve doğa koruması konusunda ilerleme kaydetmemiştir. Türkiye, koordinasyon mekanizmaları oluşturmak suretiyle idari kapasite konusunda ilerleme kaydetmiştir. Çevre alanındaki yatırımların artırılması gerekmektedir.

Tüketicinin ve sağlığın korunması alanında, AB müktesebatına uyum konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, idari kapasitenin artırılması gerekmektedir. Tüketicinin korunması konusunda, tüketici hareketini güçlendirmeye ve tüketicinin korunmasının düzgün bir şekilde uygulanmasını sağlamaya yönelik daha fazla çaba gerekmektedir. Paydaşlar arasındaki koordinasyon ve işbirliği zayıftır. Halk sağlığı konusunda mevzuat uyumu bakımından iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, uygulama kapasitesi hâlâ yetersizdir.

Gümrük birliği alanında, gerek mevzuat gerek idari kapasite bakımından yüksek bir uyum seviyesine ulaşılmıştır. Ancak, giriş noktalarında yer alan gümrüksüz satış mağazaları ve AB'de

serbest dolaşımında olan ürünleri ithal edenlerin gümrükleme öncesinde menşe bilgisi sunmaya mecbur tutulması AB müktesebatıyla uyumlu değildir. Serbest bölgelere ve gözetim ve tarife kotalarına ilişkin mevzuatın hâlâ uyumlaştırılması gerekmektedir. Fiziksel kontrollerin azaltılması ve yasal ticaretin kolaylaştırılması amacıyla, riske dayalı kontrollerin ve basitleştirilmiş usullerin geliştirilmesi yönünde daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Fikri mülkiyet haklarının etkili biçimde uygulanmasına ve taklit mallarla mücadeleye yönelik taahhüt yerine getirilmelidir.

Türkiye, *dış ilişkiler* alanında yüksek bir uyum seviyesine ulaşmıştır. Ancak, başta coğrafi kapsamına ilişkin olarak genelleştirilmiş tercihler sistemi olmak üzere pek çok konuda daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.

AB'nin *ortak dış ve güvenlik politikasına* uyum devam etmiştir. Türkiye, çeşitli dış politika konularını AB ile diyalog ve istişare içinde değerlendirmiştir. Türkiye, İran'a karşı ilave yaptırımlar konusunda BM Güvenlik Konseyi'nde yapılan oylamada AB'nin yanında yer almamıştır. Bölgesel Kürt Yönetimi de dâhil olmak üzere, Irak ve Suriye gibi komşu ülkelerle ilişkilerin daha fazla ilerletilmesi yönünde çaba sarf etmiştir. İsrail ile ilişkiler, Gazze filosu olayının ardından önemli ölçüde kötüleşmiştir. İlişkilerin normalleştirilmesine yönelik olarak Ermenistan'la imzalanan protokoller hâlâ onaylanmamıştır.

Türkiye, ortak güvenlik ve savunma politikasına (OGSP) önemli katkılarda bulunmakta ve OGSP faaliyetlerine daha fazla dâhil olmayı istemektedir. "Berlin +" düzenlemelerinin ötesinde AB üyesi tüm devletleri kapsayan AB-NATO işbirliği meselesinin çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Türkiye, Wassenaar Düzenlemesi'ne üyelik konusundaki tutumunu AB tutumuyla uyumlaştırmamıştır.

Uyumun zaten oldukça ileri bir düzeyde olduğu *mali kontrol* alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Kamu Mali Yönetim ve Kontrol (KMYK) Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin mevzuat mevcuttur, öte yandan, kamu iç mali kontrolü politika belgesi ve eylem planının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Dış denetimi ilgili uluslararası standartlarla uyumlaştıracak olan Sayıştay Kanunu'ndaki değişiklik henüz kabul edilmemiştir. Türkiye'deki Yolsuzlukla Mücadele İşbirliği Yapısı (AFCOS), henüz operasyonel bir ağa dönüşmemiştir. Avronun sahteciliğe karşı korunması konusunda Komisyon ile temaslarda bulunmak üzere daimi yapılara ihtiyaç vardır. *Mali ve bütçesel hükümler* alanında, Türkiye'nin temel ilkeler ve kurumlar bakımından AB müktesebatına uyumu ileri düzeydedir, ancak öz kaynaklar konusundaki hazırlık durumu erken aşamadır.

.....